

ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ҚҰРАЛДАРЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Турсынова Малика Амангелдикызы
«№ 5 жалпы білім беретін орта мектебі» КММ,
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі,
malika.tursynova.00@mail.ru
Қазақстан Республикасы Ақтөбе қаласы

Аңдатпа. Бұл мақалада қазақ тілін оқыту үдерісінде жасанды интеллект құралдарын қолданудың тиімділігі қарастырылады. Қазіргі цифрлық қоғам жағдайында білім беру жүйесі ақпараттық технологиялармен тығыз байланыста дамып келеді. Соның ішінде жасанды интеллект білім беру сапасын арттыруға, білім алушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруге, тілдік дағдыларды жетілдіруге мүмкіндік беретін маңызды технологиялардың біріне айналды. Зерттеу барысында жасанды интеллект құралдарының қазақ тілін оқытудағы рөлі, олардың оқылым, жазылым, айтылым және тыңдалым дағдыларын дамытудағы маңызы сараланады. Сонымен қатар білім беру платформалары мен цифрлық қосымшалардың мүмкіндіктері талданып, ғалымдардың пікірлері негізінде жасанды интеллектінің артықшылықтары мен кемшіліктері қарастырылады. Мақалада қазақ тілін оқытудағы инновациялық тәсілдердің тиімділігіне ғылыми тұрғыдан баға беріледі.

Кілт сөздер: жасанды интеллект, қазақ тілі, цифрлық білім беру, тіл оқыту, инновациялық технология, оқыту әдістемесі, ChatGPT, цифрлық платформа, дербестендірілген оқыту, білім беру технологиясы.

XXI ғасыр – цифрлық технологиялардың қарқынды дамыған кезеңі. Бүгінгі таңда жасанды интеллект адам өмірінің көптеген саласында кеңінен қолданылып келеді. Әсіресе білім беру жүйесінде жасанды интеллект технологиялары оқыту сапасын арттырудың маңызды құралына айналууда. Білім беру үдерісін автоматтандыру, білім алушылардың жеке ерекшеліктерін

ескеру, оқу материалдарын жылдам әзірлеу және білімді бағалау жүйесін жетілдіру – жасанды интеллектінің негізгі мүмкіндіктерінің бірі.

Қазақстандағы білім беру жүйесінде де цифрландыру үдерісі белсенді жүргізілуде. Соған сәйкес қазақ тілін оқытуда инновациялық технологияларды пайдалану қажеттілігі артып отыр. Әсіресе мемлекеттік тілді өзге ұлт өкілдеріне, мектеп оқушыларына, студенттерге және шетелдік білім алушыларға үйретуде цифрлық платформалардың рөлі ерекше.

Ғалым А. Құнанбаева тіл оқыту үдерісінде заманауи технологияларды қолдану оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін дамытуға ықпал ететінін атап көрсетеді [1]. Ал қазіргі кезеңде бұл үдеріс жасанды интеллект құралдарының дамуымен жаңа деңгейге көтеріліп отыр. ChatGPT, Grammarly, Google Translate, Quizlet, Duolingo секілді платформалар тіл үйретудің жаңа мүмкіндіктерін қалыптастыруда.

Жасанды интеллект технологиялары білім алушылардың тілдік дағдыларын жетілдірумен қатар, мұғалімнің жұмысын жеңілдетуге де ықпал етеді. Мысалы, мәтін құрастыру, тапсырма әзірлеу, тест дайындау, грамматикалық қателерді тексеру сияқты жұмыстар автоматтандырылып келеді. Бұл мұғалімнің уақытын үнемдеп, шығармашылық жұмыстарға көбірек көңіл бөлуіне мүмкіндік береді.

Жасанды интеллект – адам ойлауына ұқсас әрекеттерді орындай алатын компьютерлік технологиялар жүйесі. Ғалым Джон Маккарти бұл ұғымды алғаш рет 1956 жылы ғылыми айналымға енгізген [2]. Бүгінгі таңда жасанды интеллект тек техникалық салада ғана емес, білім беру жүйесінде де кеңінен қолданылуда.

ЮНЕСКО-ның зерттеулерінде жасанды интеллект білім беру саласын жаңғыртудың маңызды құралы ретінде қарастырылады [3]. Ұйым сарапшыларының пікірінше, жасанды интеллект оқытуды жекелендіруге,

білім беру қолжетімділігін арттыруға және оқушылардың білім деңгейін нақты бағалауға мүмкіндік береді.

Қазақ тілін оқытуда жасанды интеллект құралдарын пайдалану бірнеше бағытта жүзеге асады:

- мәтіндерді автоматты өңдеу;
- сөйлеуді тану технологиялары;
- грамматикалық тексеру;
- интерактивті тапсырмалар құрастыру;
- виртуалды ассистенттер арқылы тілдік практика ұйымдастыру.

Бұл технологиялар тіл үйренушінің қызығушылығын арттырып, оқу үдерісін жеңілдетеді.

Қазіргі таңда қазақ тілін оқытуда әртүрлі цифрлық платформалар мен қосымшалар қолданылуда. Олардың ішінде жасанды интеллект негізінде жұмыс істейтін бағдарламалардың мүмкіндігі кең.

Мысалы, [ChatGPT](#) платформасы мәтін құрастыру, диалог жасау, грамматикалық ережелерді түсіндіру, эссе жазуға көмектесу сияқты қызметтерді орындай алады. Бұл әсіресе жазылым дағдысын дамытуда тиімді. Білім алушы белгілі бір тақырыпта мәтін жазып, оны жасанды интеллект арқылы тексеріп, қателерін түзете алады.

Сондай-ақ [Duolingo](#) секілді платформалар ойын элементтері арқылы тіл үйретуді жүзеге асырады. Мұндай қосымшалар оқушылардың қызығушылығын арттырып, мотивациясын күшейтеді.

Жасанды интеллект негізіндегі сөйлеуді тану технологиялары айтылым дағдысын дамытуда маңызды рөл атқарады. Мысалы, Google Speech Recognition жүйесі арқылы білім алушының дыбыстауы тексеріліп, қателері анықталады. Бұл әсіресе қазақ тілін өзге ұлт өкілдеріне үйретуде тиімді.

Галым Е. Полат ақпараттық технологиялардың білім алушының дербес жұмысын ұйымдастыруға мүмкіндік беретінін атап көрсетеді [4]. Шынында да, жасанды интеллект құралдары оқушылардың өз бетінше білім алуына жағдай жасайды.

Қазақ тілін оқытуда жасанды интеллект төрт негізгі тілдік дағдыны дамытуға ықпал етеді: тыңдалым, айтылым, оқылым және жазылым.

Тыңдалым дағдысы

Жасанды интеллект негізіндегі аудиожүйелер қазақ тіліндегі мәтіндерді дыбыстап бере алады. Бұл білім алушының дұрыс дыбыстауды тыңдап, қабылдауына мүмкіндік береді. Сонымен қатар подкасттар мен автоматты аударма жүйелері тыңдалым қабілетін жетілдіреді.

Айтылым дағдысы

Сөйлеуді тану технологиялары арқылы білім алушының дыбыстау сапасы тексеріледі. Мысалы, оқушы сөзді дұрыс айтпаса, бағдарлама қателікті көрсетеді. Бұл қазақ тілінің орфоэпиялық нормаларын меңгеруге көмектеседі.

Оқылым дағдысы

Жасанды интеллект мәтіннің күрделілік деңгейін анықтап, оқушының жас ерекшелігіне сәйкес материал ұсына алады. Сонымен қатар жаңа сөздердің мағынасын автоматты түсіндіру жүйелері оқылым процесін жеңілдетеді.

Жазылым дағдысы

Жазылым – тіл үйренудегі ең күрделі дағдылардың бірі. Жасанды интеллект орфографиялық, пунктуациялық және стилистикалық қателерді анықтап, оларды түзетуге көмектеседі. Мысалы, Grammarly секілді бағдарламалар мәтін сапасын жақсартуға мүмкіндік береді.

Жасанды интеллектінің маңызды артықшылықтарының бірі – дербестендірілген оқыту жүйесін қалыптастыруы. Әр оқушының білім

деңгейі, қабілеті, қызығушылығы әртүрлі болғандықтан, оларға бірдей тапсырма беру тиімді бола бермейді.

Жасанды интеллект білім алушының алдыңғы нәтижелерін талдап, соған сәйкес тапсырмалар ұсына алады. Бұл оқыту сапасын арттырады. Ғалым Б. Блум оқытудың жекелендірілген жүйесі білім сапасын айтарлықтай көтеретінін дәлелдеген [5].

Мысалы, қазақ тілін енді үйреніп жүрген оқушыға жеңіл мәтіндер ұсынылса, жоғары деңгейдегі оқушыға күрделі аналитикалық тапсырмалар беріледі. Бұл білім алушылардың қабілетіне сай даму мүмкіндігін қамтамасыз етеді.

Жасанды интеллект мұғалімнің кәсіби қызметін де жеңілдетеді. Қазіргі таңда мұғалімдер сабақ жоспарын әзірлеу, тест тапсырмаларын дайындау, мәтін құрастыру сияқты жұмыстарға көп уақыт жұмсайды. Ал жасанды интеллект бұл процестерді автоматтандыруға мүмкіндік береді.

Мысалы, мұғалім белгілі бір тақырып бойынша бірнеше минут ішінде тапсырма немесе мәтін дайындай алады. Сонымен қатар автоматты бағалау жүйелері тест нәтижелерін жылдам тексеруге көмектеседі.

Алайда ғалымдар жасанды интеллект мұғалімді толық алмастыра алмайтынын атап көрсетеді. Өйткені мұғалімнің тәрбиелік рөлі, эмоционалдық қолдауы, оқушымен тікелей қарым-қатынасы ерекше маңызға ие [6]. Сондықтан жасанды интеллектіні мұғалімнің көмекші құралы ретінде қарастырған дұрыс.

Жасанды интеллектінің тиімділігімен қатар, кейбір кемшіліктері де бар. Біріншіден, барлық оқушылардың интернетке және цифрлық құрылғыларға қолжетімділігі бірдей емес. Бұл білім алуда теңсіздік тудыруы мүмкін.

Екіншіден, кейбір жасанды интеллект жүйелері қазақ тілін толық деңгейде меңгермеген. Соның салдарынан грамматикалық немесе стилистикалық қателер кездеседі.

Үшіншіден, білім алушылардың жасанды интеллектке шамадан тыс тәуелді болуы шығармашылық ойлау қабілетінің төмендеуіне алып келуі мүмкін. Сондықтан мұғалімдер жасанды интеллект құралдарын тиімді әрі орынды қолдануды үйретуі қажет.

Қорыта айтқанда, жасанды интеллект құралдары қазақ тілін оқыту үдерісін жаңа деңгейге көтеретін маңызды технологиялардың бірі болып табылады. Олар тілдік дағдыларды дамытуға, оқыту процесін жекелендіруге, білім алушылардың қызығушылығын арттыруға және мұғалімнің жұмысын жеңілдетуге мүмкіндік береді.

Әсіресе цифрлық қоғам жағдайында қазақ тілін оқытуда жасанды интеллект мүмкіндіктерін тиімді пайдалану – уақыт талабы. Дегенмен бұл технологиялар мұғалімнің орнын толық алмастыра алмайды. Сондықтан жасанды интеллект пен дәстүрлі оқыту әдістерін үйлестіре қолдану маңызды.

Қазақ тілін оқытуда жасанды интеллект құралдарын дамыту мемлекеттік тілдің қолданыс аясын кеңейтуге, тіл үйренушілердің сапалы білім алуына және цифрлық білім беру жүйесін жетілдіруге ықпал етеді.

Әдебиеттер:

1. Құнанбаева С.С. Қазіргі шетел тілін оқыту әдістемесі. – Алматы: Эверо, 2010. – 344 б.
2. John McCarthy Programs with Common Sense // Proceedings of the Symposium on Mechanisation of Thought Processes. – London, 1959. – P. 75–91.
3. [UNESCO: Artificial Intelligence and Education Guidance](#)
4. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. – Москва: Академия, 2009. – 272 с.

5. Benjamin Bloom Human Characteristics and School Learning. – New York: McGraw-Hill, 1976. – 320 p.
6. Selwyn N. Education and Technology: Key Issues and Debates. – London: Bloomsbury Academic, 2016. – 240 p.